

Egy vértanú az ifjúságért (Kiss Szaléz) és a Váci Egyházmegye vértanú papjai (Kenyeres Lajos, Kósa József és Hornyik Károly)

A gyöngyösi „ifjúsági” per – Kiss Szaléz atya

Az egyik első, iskolák elleni, „ifjúsági” per 1946-ban zajlott. A napvilágra került dokumentumok szerint a per nyilvánvalóan arra szolgált, hogy a katolikus egyesületek államellenes tevékenységét, megsemmisítésük jogosságát „igazolják” vele, ország-világ előtt. A másodlagos cél, hogy Kiss Szalézt, a nagyhatású ifjúsági lelkipásztort, ferences szerzetest eltegyék az útból.

Szaléz atya prédikációkat, találkozókat tartott, amelyek sok fiataalt vonzottak. Egy ifjúsági egyesületet is vezetett, a KEDIM-et (Kereszténydemokrata Ifjúsági Mozgalom), amely kedveltebb volt, mint a kommunisták által erőszakkal is támogatott MADISZ (Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség). A Kiszegdapártban is politizált, mint a szegény parasztság érdekeinek védője; e pártnak – amely akkoriban a kommunistáknak egyik legerősebb ellenfele volt – egyik helyi vezetőjeként tevékenykedett. Ezekért kellett meghalnia.

Az ellene irányuló támadás első lépéseként három 16-17 éves fiúból akartak terhelő vallomást kicsikarni. E diákok összeesküdtek a szovjet katonák ellen, mert egyikük anyját a katonák megerőszakolták. A történetekért a felelősséget Szaléz atyára akarta a rendőrség hárítani. Ez nem sikerült. Ekkor 30, nagyrészt középiskolás diákot tartóztattak le. Addig „kezelték”, kínozták őket, amíg be nem ismerték, hogy az atya vezetése mellett „összeesküvést” szerveztek. A „beismerő vallomások” – a mai kutatók szerint – zavarosak, egymásnak ellentmondóak. Szó esik bennük fegyverrejtegetésről, a Habsburg-restauráció előkészítéséről, terrorakciók elkövetéséről stb. – Kiss Szaléz atyát és három diákját – a 17 éves Krizmán Ottót és Bodnár Lászlót, valamint a 16 éves Kiss Sándort halálra ítélték, majd Sopronkőhidán agyonverték. Harminc további személyt – köztük sok fiatalkorút – fegyházba, illetve kényszermunkára vittek.

A gyöngyösiakkal egy koncepcióban és időben, 1946-ban többeket bezártak. Köztük *Szántó Konrád* ferences történészt, akit szervezkedés és diák-összeesküvés szervezésének vádjával vittek börtönbe. Hasonló vádakkal tartóztattak le négy hatvani ferencest is. Közülük *Lukács Pelbárt* atyát 10 év kényszermunkára ítélték. Perük együtt zajlott a gyöngyösiakkal.

Az Andrássy út 60-ban „készítették elő” a perre őket, kínzásokkal. Az ítélet után egyik cellába helyezték el a halálraítélteket, másikkba a szovjet kényszermunkára szántakat. A kályhacső nyílásán kapcsolatot tudtak teremteni. Szaléz atya – az életben maradt tanúk beszámolóit szerint – hittet, Istenben megnyugodva, mindenkinek megbocsátva várta kivégzését. Hitre biztatta a Gyöngyösön összefogdosott és Szibériára ítélt fiatalokat-felnőtteket. Az utóbbiak felfedezték, hogy cellájukban van egy besúgó. Haragjukban hátulról agyon akarták ütni egy kemény tárggyal, de Pelbárt atya megakadályozta. Amikor nekiestek a besúgónak, az bevallott mindent, s mindenkitől bocsánatot kért. Szaléz atya a kályhalyukon keresztül feloldozta azt, aki megfontolt szándékkal (bár kényszer hatására) hamis vádaskodással közreműködött elítélésében.

Október elején a 37 deportálandó rabot orosz ruhákba öltöztették, s úgy szállították őket autón, majd vonaton, hogy senki ne tudjon sorsukról. Minden magyar szót főbelövés terhe mellett megtiltottak. – Sopronkőhidára vitték őket. Ott gyilkolták meg Kiss Szaléz atyát és a három gyöngyösi fiataalt. Sopronkőhidán tartották fogva akkor *Kölley György* atyát, vele együtt *Oloffson Placid* bencés és *Vágh József* jezsuita atyákat, akiket egy „cserkész büntetben” való közreműködéssel vádoltak. Őket 8 évi szibériai kényszermunkára ítélték, ahonnan 1954-ben hazatértek. Pelbárt atya a kényszermunka során meghalt.

Kenyeres Károly Lajos (1908-1957)

1908. január 3-án Rákóczi falván született Kenyeres Károly Lajos, a Váci Egyházmegye vértanúhalált halt papja. Az 1919-20-as tanévben kezdte meg középiskolai tanulmányait a szolnoki Állami Főgimnáziumban. Teológiai tanulmányait a váci Hittudományi Főiskolán kezdte rögtön az érettségi után. 1930-ban Vácott szentelték pappá. Káplán és hitoktató volt: Üllön, Szentes-Fábiánsebestyénben, Újpesten, Hatvan-

Belvárosban, Valkón, Csépan, Cegléden, Tiszaújvárosban, Kiskundorozsmán és Pesterzsébeten. 1946-ban tiszavárkonyi plébános lett. Híveit nemcsak szóval, hanem írással is táplálta. Könyveiben a prédikációit, az ifjúsághoz szóló buzdításait örökítette meg. Külön gondja volt a tanyasi iskolákban tanuló gyerekek oktatása. A népiskolák VII. és VIII. osztályos tanulói számára hittankönyvet írt. Hittankönyve kiadásával még 1950-ben is foglalkozott, ekkor jelent meg név nélkül Hittan és erkölcstan címmel. Lelkipásztori gondosságát tükrözik röpiratai. Élénken érdekelték a jövő kérdései. Sokszor még a vonaton utazó kisemberek is az ő röpiratait olvasták és vitatták meg. A hívek emlékezetében békeszerető, bátor, szókimondó emberként maradt meg.

Szavaiban az Evangélium üzenetéhez ragaszkodott. Ezt bizonyítják Andropovhoz és Kádárhoz írt levelei is, melyek a békéért való bátor kiállását hirdetik. Ezek okozhatták halálát is.

1957. február 28-án kora délután Vezsenyre kerékpározott, hogy hittanórát tartson. Miután ezt befejezte, a Tisza gátján útját állták, bántalmazták, majd eldördült a halálos lövés. A homokos vízparton elföldelték, kerékpárját pedig a vízbe dobták. Ez utóbbit, ahogy a Tisza vize apadt, néhány héttel az esemény után megtalálta egy ember; őt is meghurcolták, majd megtiltották neki, hogy bárkinek bármit is elmondjon. A faluban az terjedt el, hogy megszökött az országból, s híveit magukra hagyta. Halála után egy évvel (napra pontosan) került elő a holtteste épen, egy martfűi halász pillantotta meg a Tisza vizén. Hozzátartozói nagy nehézségek árán csak később hozhatták megboldogult paptestvérünk földi maradványait a rákóczi falvi temetőbe, ahol azóta is nyugszik. A Tisza partján a gyilkosság helyén ma kopjafa áll.

Kósa József (1878-1919) és Hornyik Károly (1889-1919)

Kósa József 1878. február 24-én született Kecskeméten. Középiskoláit is itt végezte, majd Vácott teológiát tanult. 1900. június 24-én pappá szentelték. Káplán volt Nógrádverőcén, Palotáson, Jászkarajenőn, Mindszenten, Csongrádon, Félegyházán (Új) és Kiskundorozsmán. 1918-ban lett jászkarajenői plébános. 1919 tavaszán már a Tiszánál állt a román hadsereg. Többek között céljuk volt a kommün megbuktatása. Május elején az a hír terjedt el a faluban, hogy a románok hamarosan megérkeznek. A hír hallatára valaki kitette a templomtorony ablakába a fehér zászlót, mely a románok előtti megadást jelentette. A románok helyett azonban Szamuely különítményének büntető osztaga jelent meg a községben. A helyi direktórium elnöke azzal vádolta Kósa József plébánost, hogy a fehér zászlót ő helyeztette ki a toronyra. Szirmák Antal borbélymester, aki értesült a plébános elleni vádokról, fiát küldte el hozzá, hogy értesítse őt a történetekről. A fiú a gyóntatószékben adta át az üzenetet, és arra kérte a két lelkészt, hogy hagyják el a falut, mert életük veszélyben forog. Kósa József válasza ez volt: „Semmi részem nincs az ellenem felhozott vádokban, nem megyek sehová.” Május 4-én a nagymisést Kósa József plébános mondta. A szentmise végén a direktórium elnöke áthívta a plébánost a községházára, aki onnét visszatért irodájába. Ekkor jelent meg nála egy Dobák nevű Lenin-fiú, aki Szamuely terrorcsapatának volt a tagja. Fegyvert rántott, és a vele szemben álló plébánost föbe lőtte. Hornyik Károly káplán a szobájában tartózkodott. A dörrenésre az irodába sietett, ahol a plébánost összeesve találta. Melléje térdelt, a feloldozás szavait mondta fölötte, mire Dobák visszalépett a folyosóról, és a káplánt hasba lőtte. Mivel a lövés nem volt halálos, még egyszer belelőtt. Így nyerték el a vértanúság koronáját 1919. május 4-én a jászkarajenői plébánián. Nyilvános temetésük csak a kommün bukása után vált lehetővé. Sírjuk a kecskeméti Szentháromság temetőben van.

Hornyik Károly 1889. január 5-én, Csongrádon született. Gimnáziumi tanulmányait Kecskeméten, Kiskunfélegyházán és Vácott végezte. Pappá szentelték 1911. december 15-én. Káplán volt Püspökszilágyon, Nagykátán, Szegváron, Kiskundorozsmán és Sződön. 1914-től 1916-ig pusztavacsi adminisztrátor volt. 1916-1917-ben a mezőtúri állami elemi iskolában hitoktató volt. 1917-1918-ban káplán volt Kókán. 1918-ban tábori lelkész, majd 1919-ben jászkarajenői káplán volt.

